

Reactie op: Kiezen voor groei

Buijink (2010) adresseert twee belangrijke vraagstukken omtrent de effectiviteit van het Nederlandse innovatie- en duurzaamheidsbeleid. Zijn pleidooi voor een duurzaamheidsbeleid gericht op CO₂-reductie stelt de relatie tussen de focus en de effectiviteit van dit beleid aan de orde. Het andere vraagstuk betreft de effectiviteit van innovatiebeleid. Welk beleid draagt het meest effectief bij aan innovatie: stimulering van technologieën die ver van de markt staan of het wegnemen van belemmeringen voor grootschalige toepassing? Om met het laatste vraagstuk te beginnen: in het huidige innovatiebeleid zijn meerdere paradigma's te herkennen. Allereerst het traditionele paradigma waarin innovatie wordt opgevat als een opeenvolging van fundamenteel onderzoek, toegepast onderzoek, proefprojecten, marktintroductie, diffusie en opschaling. Volgens dit lineaire model kan de overheid economische bedrijvigheid en productiviteit bevorderen door onderzoek en ontwikkeling van embryonale technologieën te stimuleren. Gebleken is echter dat de innovatiepraktijk zich met dit lineaire model niet goed laat begrijpen. Zo lopen veelbelovende innovaties vast in de fase rond de marktintroductie. Ook blijken veel innovaties niet uit fundamenteel onderzoek voort te komen, maar juist uit ervaringen van ondernemers of uit toegepast onderzoek (Sagar en Van der Zwaan, 2006). Meer recent is een ander beleidsparadigma opgekomen, onder meer herkenbaar in de Innovatieagenda Energie. De centrale gedachte hierbij is dat het succes van innovaties wordt bepaald door de kwaliteit van het gehele innovatiesysteem. Naast de technologische en economische karakteristieken van de technologie zijn hierin ook kennisverspreiding, ondernemersactiviteiten en marktontwikkeling van groot belang, evenals lobby om de weerstand tegen verandering te doorbreken. Innovatie laat zich volgens deze innovatiesysteembenadering bevorderen door richting te geven aan het innovatieproces, meer ruimte te creëren voor praktijkexperimenten, de samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijven te bevorderen en flankerend beleid te formuleren. Buijink pleit voor bezuiniging op exploitatiesubsidies, zoals de regeling Stimulering Duurzame Energieproductie, en wil met O&O-beleid vooral technologieën stimuleren die ver van de markt staan. Deze gedachtegang lijkt meer aan te sluiten bij het lineaire innovatiedenken dan bij een innovatiesysteembenadering. In een periode waarin marktpartijen hun positie innemen op de mondiale markt voor duurzame energie, zou een op O&O gericht beleid er echter toe kunnen leiden dat Nederland

weliswaar toponderzoek doet, maar niet mee profiteert van de groeiende economische bedrijvigheid die samen gaat met het toepassen van innovatie bij het realiseren van een duurzaam energiesysteem. Dit relateert aan het andere vraagstuk: de relatie tussen de focus en de effectiviteit van het duurzaamheidsbeleid. Op het eerste gezicht lijkt het evident dat het vernauwen van de focus van milieubeleid tot enkel CO₂-beleid de effectiviteit van beleid ten goede komt. Vanuit een innovatiesysteembenadering zijn hierbij echter twee kanttekeningen te plaatsen. Door heldere doelstellingen te formuleren geeft de overheid richting aan innovatieprocessen in de markt. Dit verlaagt onzekerheden van ondernemers die met investeringen in duurzame energie in de huidige markt toch een behoorlijk risico nemen. Deze ondernemers zeggen vooral gebaat te zijn bij een stabiel overheidsbeleid. Het Nederlandse beleid ten aanzien van duurzame energie kenmerkt zich de laatste decennia echter door wisselvalligheid. Regelingen komen en gaan. Wanneer de overheid CO₂-reductie als centrale doelstelling van het beleid zou gaan hanteren en specifieke doelstellingen ten aanzien van duurzame energie en energiebesparing los zou laten, zou dit de stabiliteit van overheidsbeleid en daarmee het vertrouwen van ondernemers kunnen ondergraven. Aanscherping van de focus van beleid zou dan onbedoeld een averechts effect hebben op de effectiviteit van dit beleid. Er is nog een tweede kanttekening te plaatsen bij Buijinks stelling om specifieke doelstellingen ten aanzien van energiebesparing en duurzame energie niet langer bindend te maken en meer in lijn met EU-doelstellingen te brengen. Dit zal er waarschijnlijk toe leiden dat de markt kiest voor de meest kostenefficiënte technologieën om CO₂-emissies te reduceren, zoals het bijstoken van biomassa in kolencentrales. Op de korte termijn is dat geen enkel probleem. Nederland heeft echter geen comparatief voordeel van deze technologieën aangezien ze niet leiden tot de opbouw van een nieuwe sector. Vanuit een marktperspectief zou juist moeten worden ingezet op technologieën waar we nu en in de toekomst sterk in willen zijn, zoals wind-energie en zonne-energie. Door specifieke beleidsdoelstellingen voor duurzame energie te formuleren, zou de overheid een thuismarkt voor deze nieuwe technologieën creëren en de internationale concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven verbeteren.

LITERATUUR

- Buijink, C. (2010) Kiezen voor groei. *ESB*, 95(4576), 6-9.
 Sagar, A.D. en B. van der Zwaan (2006) Technological innovation in the energy sector: R&D, deployment, and learning-by-doing. *Energy Policy*, 34(17), 2601-2608.

MARKO HEKKERT
 Hoogleraar aan de
 Universiteit Utrecht

De redactie behoudt zich het recht voor inzending voor de rubriek reactie te wijzigen, in te korten, aan te passen of te redigeren ten behoeve van de leesbaarheid en argumentatie.